

СТОРІНКИ З МИНУЛОГО

Травень
2023 р.

видання дрогобицьких краєзнавців Число 5(13)

УКРАЇНСЬКЕ МУЗЕЙНИЦТВО

(мовою оригіналу)

Про обласний музей Бойківщина в Самборі

Завдання музеїв

Кожний культурний нарід шанує пам'ять своїх предків, а полишені ними надбання вважає за національні пам'ятки і величається ними перед другими народами.

Щоб ті старинні пам'ятки не погинули, переховують їх культурні народи в спеціальних будинках, званих музеями.

Такі музеї мають всі європейські народи, наприклад німці можуть похвалитися величезними музеями по столицях та меншими у всіх, навіть невеличких повітових містах. Такі музеї мають французи по всіх своїх містах; так само англійці, італійці і ін. Також поляки мають музеї у Кракові, Варшаві, Познані, Львові, Перемишлі та інших містах.

Українські музеї

Ми – Українці маємо під Польщею два такі музеї у Львові, а решту на Великій Україні.

Один наш львівський музей зветься Національний. Там поміщені наші старинні церковні книги й ікони, а також цінні твори нового малярства. Цей музей заснував своїм коштом наш великий Митрополит Кир Андрей.

Другий такий наш музей міститься при Науковім Товаристві ім. Шевченка у Львові. Є там багаті скарби, зібрані з цілого нашого краю, а між ними найбільше археологічних пам'яток.

Інші львівські музеї

Польських музеїв у Львові є декілька. Полякам будували музеї часто поодинокі люди – пани-магнати. Граф Дзедушицький побудував своїм коштом кам'яницю і заложив у ній прегарний природничо-етнографічно-археологічний музей, в якому є теж окремий відділ з нашої Гуцульщини. Князь Любомирський

і Оссолінський побудував чудову палату на поміщення музейних збірок образів, книжок, старих портретів та документів.

Місто Львів удержує своїм коштом три великі музеї, перший з них – короля Собеського. В нім приміщена старинна зброя, гармати, меблі і образи; другий – промисловий музей, в ньому знаходиться старинна шклянна й порцелянова посуда, меблі, убрання старої шляхти, військові мундури, старі годинники. Є там дуже гарна збірка гуцульських виробів, прикрас, носії і ін. Далі йде галерія образів, де поміщені твори новочасного малярства. У всіх цих польських музеях є багато наших народних пам'яток, напр. в музею Собеського є одна кімната, в котрій поміщені портрети козацьких гетьманів.

«Союз українських музеїв»

Щоби відтяжити оба українські львівські музеї і в дечому їм допомогти, постановили українці закладати музеї по більших наших провінціальних містах. Перед кількома роками засновано музеї в Коломиї, Станиславові,

Основники Музею «Бойківщина» в Самборі.

Сидять з ліва на право: проф. Мартинець, о. Юзвяк, рад. Біленький, проф. Лашкевич, рад. Туркевич, др. Кобільник, проф. Филипчак.

Стоять в другім ряді з ліва до права: рад. Івасюк, рад. Бережанський, др. Гуркевич, др. Кульчицький, Нагірний, др. Скорик. У третім ряді з ліва на право: проф. Шумний, др. Княжинський, Горбацьо, проф. Лихицький, дир. Шумний, рад. Курчак.

Гончарка зі Старої Соли на Бойківщині Катерина з Федаків Сидоровичка, власителька гончарської печі, якої виробу поміщені в музею «Бойківщина» в Самборі і в музею Наукового Тов. ім. Т. Шевченка у Львові.

Самборі, в новіших часах – в Сяноці, Яворові і всі вони разом творять «Союз українських музеїв». Плянється заснування дальших таких музеїв. У тім напрямі працює наш учений музейник Др. І. Свенціцький, який обїздить згадані міста й наклонює наших людей до музейництва. Велику рухливість виказує новий музей у Яворові, який впродовж короткого часу зібрав 12.000 книжок і багато старинних памяток. Також дуже жваво рухається музей Лемківщини в Сяноці, котрий може повеличатися вже дуже гарними експонатами.

Бойківський музей

Одне з передових місць між нашими провінціальними музеями займає музей при товаристві «Бойківщина» в Самборі. Заходом кількох рухливих одиниць за 4 роки праці зібрано на західній Бойківщині ок. 6000 предметів, котрі були би інакше безповоротно пропали з великою

для нашої культури шкодою. В самбірському музею знаходяться деякі дуже гарні рукописні церковні книги, Євангелія, Апостоли, Мінеї, Требники, що давніше валялися по дяківських лавках. Є в музею теж багато старинних актів громадських, церковних, шкільних і шляхотських дипломів, усе уложене в порядку. Є там крем'яні сокирки, молотки, серпи, ножі, стріли й інше знаряддя, яким послуговувалася в передісторичних часах людина на Бойківщині. Є там козацькі самопали, шаблі й пістолети. Є люльки з часів Хмельницького, диби, якими заковували ноги людей, кайдани. Є деревляні гроші з часів панщини, великанські міри, що ними обчислювано і збирано податки. Там приміщені стародавні церковні ікони на дереві й полотні. Побіч них образи європейських мистців з XVI і XVII віку.

В музею товариства «Бойківщина» находимо теж деревляні плуги – «сохи», у котрих нема ні кусника заліза, і деревляні вози, в котрих нема ні одного цвяшка! Тим возам і плугам минуло добрих пару соток літ, а спроваджено їх з далеких гір, сім миль за Туркою. Далі бачимо різне знаряддя, а саме старинні ярма на воли, бойківську посуду, глиняні вироби зі Старої Соли.

В теках лежать гроші різних міст і країв, а навіть карточки на хліб, які видавали поодинокі громади своїм горожанам під час світової війни. Там зібрані взори народніх вишивок і безліч фотографій з визвольної війни. Є там гарна габльота зі старинними срібними грішми, які найдено на Бойківщині, зі старинними медалями та печатками церковними, громадськими й шкільними.

Габльоти й шафи в самбірському музею – це головно дар Др. В. Кобільника, котрий є душею музею. Приміщення на збірки дав Др. Гуркевич. Музей друкує збірник наукових праць своїх членів, в яким, крім наукових праць, поміщені списки всіх збірок і назвиська жертводавців.

Газета «Література. Мистецтво. Наука».

Безплатний додаток до «Мети». – Львів.

15 листопада 1931 р. Ч. 36, С. 3.

ПАМ'ЯТЬ НЕВМИРУЩА

Здавна так повелося, що перемозі над ворогами присвячують монументи, пам'ятники, нагороди тощо. Вони нагадують про боротьбу за свободу та незалежність тої чи іншої держави, народу. Саме таким був «Лицар в збруї», урочисто відкритий 14 травня 1916 р. на площі Ринок в Дрогобичі з нагоди першої річниці звільнення міста і повіту від московитів під час Першої світової війни (1914 – 1918) з написом латиною на п'єдесталі «PRO PATRIA. 14 mai 1916» – «ЗА БАТЬКІВЩИНУ. 14 травня 1916». Ініціатор його спорудження – виходець з українського шляхетного роду, тодішній повітовий староста,

підполковник Казимир Павло Гужковський (1864 – 1919). **Відіграв важливу роль у справі організації та розбудови Українського Легіону – Українських Січових Стрільців (УСС).**

Зранку, 14 травня 1916 р., площа Ринок нашого міста була вщент заповнена людьми. Подія відкриття «Лицаря в збруї» широко висвітлювалася у тодішніх друкованих виданнях. «Се пам'ятне свято прибрало всі ціхи величавої маніфестації, в якій дуже численну участь взяло українське населення повіту, виявляючи тим самим національний характер тої промислової області» (Часопис «Шляхи». – Львів, 30 червня

Лицар в збруї для міста Дрогобича і повіту. Поштова листівка, 1916 р.

1916, С. 471). «Найбільш помітним явищем була участь **Українських січових організацій** з кільканайцятьох громад Дрогобицького повіта, що прийшли з синьо-жовтими, малиновими та австрійськими хоругвами на це народне свято» (Газета «Українське слово». – Львів, 17 травня 1916, С. 2). На урочистостях були присутні численні українські достойники, серед яких і посол до Галицького сейму А. Горбачевський, який, як зазначається в газеті, прибув із Відня. **Згодом, у часи ЗУНР, був повітовим комісаром**

Дрогобицької повітової ради.

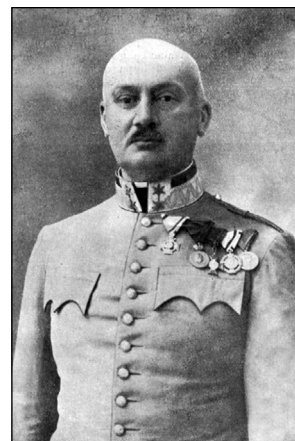
Лицар став символом перемоги і доброчинності, бо зібрав значні кошти для вдів і сиріт тої кривавої війни. Відіграв ще й об'єднавчу роль, оскільки до комітету, який займався питаннями його спорудження, згідно документу з архіву автора, входили представники різних спільнот:

1. Казимир Павло Гужковський, ініціатор спорудження пам'ятника, підполковник і повітовий староста.
2. Отець Іван Бурдяк, ректор.
3. Карл Роблек – капітан цісарсько-королівських збройних сил.
4. Доктор Емерих Бак, надпоручник цісарсько-королівських збройних сил, **вирізьбив Лицаря**.
5. Тадей Хлаповський – директор акційного товариства «Галіція».
6. Доктор Здіслав Слушкевич – директор банку Промислового.
7. Яков Файерштайн – власник дібров.

Тут доречно навести промову П.Гужковського на тому величавому святі (мовою оригіналу): «Справді ти, український народ, зробив мені незвичну несподіванку, **явившись на цьому торжестві в числі кількох тисяч**. Я переповнений радістю, що це торжество стало загально-народним святом дрогобицької землі, не чисто офіційним обходом, а народним збором всіх народностей без різниці станів і полу. Ось так і видно, що хоч кохаєте неньку-Україну, та не менше любите свою австрійську державу, під прапором якої бачу вас. Єднаймося – а будемо сильні, а тоді ніяка ворожа сила, ні ворожі затії не знищать нас – бо в єдності сила» (Газета «Українське слово», 17 травня 1916, С. 2). Варто відзначити й слова Р. Яроша, тодішнього бургомистра Дрогобича, наведені у цій же газеті: «Братній український народ! Честь і слава Тобі за те, що так чисельно явився на цьому святі та приніс в дари вдовам і сиротам й свою лепту».

Згідно з вищевикладеним, ідея відновлення дрогобицького Лицаря є цілком прийнятною. Однак історик Богдан Лазорак чомусь називає її абсурдною та антиукраїнською (!?): «На противагу абсурдній та антиукраїнській ідеї відновлення імперіалістичного символу «Лицаря в збруї», поставленого в Дрогобичі в 1916 р. ...» (Вісник музею «Дрогобиччина». – Дрогобич, 2021. Ч. 2, С. 113). Досить дивна позиція історика, особливо, якщо взяти до уваги те, **що монумент був споруджений з нагоди перемоги над заклитими ворогами українців – москалями, які і сьогодні плюндрують, нищать нашу державу та її народ**.

Достеменно невідомо, за яких обставин був

Казимир Павло Гужковський, ініціатор спорудження дрогобицького Лицаря.

Відкриття «Збруйного Лицаря» в Дрогобичі. Казимир Павло Гужковський і консул Гайнце серед січовичок (Часопис «Шляхи», 30 червня 1916 р.).

Відкриття «Збруйного Лицаря» в Дрогобичі. Казимир Павло Гужковський виголошує святкову промову до народу (Часопис «Шляхи», 30 червня 1916 р.).

демонтований дрогобицький Лицар, однак це сталося, найімовірніше, у 1919 році. Б. Лазорак стверджує, що до цього приклалися зунрівці, себто українці. У зв'язку з цим виникає цілком слушне запитання: чи могли вони демонтувати пам'ятник, споруджений з нагоди перемоги над їхнім заклятим ворогом – москалем? Очевидно, що ні. Цим, мабуть, можна пояснити те, що Б. Лазорак так і не спромігся надати прямих доказів на підтвердження своєї позиції. Зрештою, як зазначалося вище, на відкриття монументу приїхав посол А. Горбачевський, який згодом, **в часи ЗУНР, був повітовим комісаром Дрогобицької повітової ради** і не схвалив би демонтаж пам'ятника, на відкриття якого прибув аж з Відня.

Безперечно, дрогобицький Лицар¹ – символ боротьби не тільки українського, але й інших народів над спільним ворогом – московитами. Без сумніву, заслуговує на відновлення, бо лише той народ матиме гідне майбутнє, який пам'ятатиме і шануватиме своє минуле. Монумент став би ще й своєрідною туристичною меккою і залишив би в пам'яті туристів та гостей ще більше незабутніх спогадів про наше місто. Є над чим подумати нашим можновладцям і є надія, що після сьогодишньої війни, яка, без сумніву, принесе нам перемогу, він все ж прикрасить площу нашого міста.

Володимир Садовий

¹ Докладніше про дрогобицького Лицаря див. «Лицар в зброї для міста Дрогобича і повіту». – В. Садовий, Х. Турчик. Дрогобич. Коло. 2015.

ДРУЖИНА ДРОГОБИЦЬКОГО ПРОФЕСОРА ПАРАСКЕВІЯ ЧМОЛА

У м. Дрогобичі на вулиці В. Стуса, 21 знаходиться пам'ятна таблиця Іванові Чмолі, встановлена у вересні 1991 року: «У цьому будинку жив Іван Чмола (1892–1941) – один із організаторів Пласту, Українських Січових Стрільців, полковник УГА, викладач української гімназії». Однак про його дружину взагалі мало знаємо. Насправді це не просто жінка, а жінка професора, до того ж соратник, помічник, друг та невтомний працівник.

Параскевія (більш відома як Ася) Мокроус, таке її дівоче прізвище, народилася 22-го жовтня 1895 р. у с. Рокітні на Харківщині. Її козацький рід Мокроусів виводився з Чернігівських полковників. Дитиною виростала на хуторі Пархомівці, де її батько завідував цукроварнею українського мільонера Харитоненка. Середню школу закінчила в м. Охтирка. У бурхливі роки громадянської війни в Києві закінчила ще й Комерційний Інститут. До душі сприйняла ідею української державності; працює в одному із українських Міністерств, водночас, як медсестра, опікується хворими та пораненими українськими вояками, веде студентську кухню. Під час дозвілля часто буває в товаристві галицьких старшин, зокрема Євгена Коновальця, Андрія Мельника, Івана Чмоли та інших, які, як вона сама часто висловлювалася, полонили її душу зовнішньою елегантністю, тонкою інтелігентністю, високою культурою та ерудицією, а перед усім посвятою великої ідеї – будови Української Самостійної держави. Молодий старшина Іван Чмола навіть закохався у неї. Так вона стала його нареченою. Молодята обмінялися обручками. Це сталося у 1919 р., саме така дата з ініціалами «ІЧ» (Іван Чмола) є на одній із обручок.

Мокроуси нераз гостювали у Миколи Лисенка, Ася особисто знала Михайла Старицького, Олену Пчілку та інших не менш відомих людей, не кажучи про міністрів і діячів УНР. Після поразок визвольних змагань Іван Чмола опинився на еміграції. У 1921 р. він нелегально перейшов румунський кордон, добрався до Києва і забрав суджену Асю з собою. Шлях проходив через Румунію, Прагу, Відень і так добралися до Галичини. Спочатку опиняються в Рогатині, тут у 1921 р. одружуються. Незабаром перебираються в Яворів, де чоловік викладає в гімназії географію і руханку. Молодятам жилося важко, адже польська влада переслідувала чоловіка, часто арештовувала, тоді все лягало на плечі молодій дружині. Після заборони «Пласту» чоловіка арештовують майже на два роки. Жінка сама виховує двох синів, та ще й приймає посильну громадську роботу, найбільше працює з молоддю, веде кухню студентського гуртожитку. Через те, що влада не дозволила проживати в Яворові, у 1930 р. сім'я переїхала до Дрогобича, де чоловік став викладати в Дрогобицькій українській приватній гімназії т-ва «Рідна Школа». Як рогатинська, так і дрогобицька гімназії були сіллю в очах польських шовіністів, тому оселю Чмолів не оминали поліцейські обшуки й вивезення глави сім'ї до польського концентраційного табору в Березі Картузькій. Але пластовий рух, хоч і підпільно, все ж таки набирив силу. Параскевія Чмола приймала участь в усіх пластових мандрівках. Вона з наплечником завзято дотримувалася кроку свого чоловіка. Як активна пластунка, брала участь у пластовій краєвій стрічі 1926 р. біля скель «Бубнище», також в Підлютому на горі Ключ і Маківці, де проходили національні здвиги.

У 1930 р. стала співзасновником І-го куреня ім. С. Тисовського. Насправді була отим підпільним підганяйлом до усіх добрих починань та справ, що відбувалися в Дрогобичі. Бувала на усіх імпрезах, допомагала порадами, але ніде офіційно не числилася. Її син Ігор Чмола у своїх споминах про родичів пригадує такий цікавий випадок, що трапився у 1930-х рр.: «Маму чомусь тривожили великі сірі очі професора латини Миколи Байрака. Якось, набравшись відваги, запитала: «Пане Професоре, чи були Ви колись хворим у Київському шпиталі для австрійських полонених?» Почувши відповідь «так», сказала: «А це була я та дівчина, що Вас відвідувала». Це його дуже розчулило. Зі сльозами на очах встав професор Байрак із крісла, підійшов до мами і поцілував її руку». За більшовицької окупації, у 1939 р., працювала вчителькою російської мови у СШ №1, а її чоловік – завпедом.

З початком війни 22 червня 1941 р. більшовицькі «визволителі» провели в Галичині масові арешти, жертвою також став проф. Іван Чмола. З приходом німців у Дрогобич Параскевія працювала в Народній Торгівлі, також брала участь в Українському Допомоговому комітеті.

У 1944 р. через Словаччину вона виїхала до Відня, потім перебралася в Баварію (Німеччина). Два сини були в дивізії «Галичина». Весною 1950 р. вони уже разом цілою родиною перебралися у США в м. Боффало. Тут працювала помічницею медсестри в одному із шпиталів, вела кухню у першому таборі пластуців в оселі «Новий Соків» в Норд Колінсі, навчала молодь вишивати, сама навчилася водити автомобіль, біля хати розвела квітник, тішилася онуками. У зимові дні й вечори вона вишивала, шила кептарі для пластунок, вчила гаптування, готувати українські народні страви.

Насправді ніхто не мав стільки чудових вишивок, як «баба Ася», так її тепер називали. В цьому народному мистецтві стільки багато кольорів любові по втраті чоловіка й батька, любові до двох синів і рідних. Водночас там багато тяжкого смутку, жалю і терпіння, захованого гарячою і чистою сльозою, якої ніхто й ніколи на її обличчі так і не побачив. Вона твердо вірила, що чоловік живе, що він колись повернеться. Однак він не вертався. І навіть у тяжкі передсмертні хвилини вона не померла, а заснула з усмішкою на лиці, їй здалося, що він прийшов і тримає її за руку.

Це сталося 3 січня 1978 р., а ховали її на Свят-Вечір на кладовищі св. Матвія у м. Боффало. В останню путь проводжали пластуни в пластових одностроях. У Дрогобичі про неї зосталася добра пам'ять та обручка її чоловіка.

Аж ось нещодавно випадково дізнався, що фото Параскевії та Івана Чмолів є в музеї СШ №1. Надала його вчителька української мови та літератури, завідувачка шкільного музею Світлана Фарінович, за що їй велика подяка.

Петро Сов'як

ПЕРША ВИСТАВКА НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЛЬВІВЩИНІ

У газеті «Сторінки з минулого», число 2 (10), подано цінну інформацію про виставки народного мистецтва і промислу на наших землях. Маючи додаткову інформацію, ми вирішили доповнити відомості у цій царині.

На наших землях, а точніше в Рудках, вперше зародилася ідея проводити періодичні виставки народного мистецтва і промислу. Як велася підготовка і проходила виставка, висвітлювала на своїх сторінках газета «Діло». Подаємо передрук цих статей (мовою оригіналу).

Повітова виставка домашнього промислу

Заходом філії «Сільського Господаря» в Рудках скликано 2.XI. ц.р. нараду представників

інтелігенції і селянства, на якій рішили уладити в червні 1927 р. повітову виставку домашнього промислу і робіт українського жіноцтва. В тій цілі вибрано комітет з 25 осіб, який має подбати на протязі 8 місяців за експонати і зайнятися виставкою. Окремій делегації приобіцяли вельми радо свою поміч, вп. пані Олена і Ольга Кульчицькі з Перемишля. Головою виставкового комітету вибрали о. С. Кульчицького, заст. п. М. Маринякову, касієром п. А. Гапяка і секретарем п. О. Стрільчикову. Засідання комітету будуть відбуватися кожного 1-го числа в льокалі повітового Дому в Рудках.

Газета «Діло» – Львів. 12.11.1926. – Ч. 251.

Новини

Вистава українського домашнього промислу в Рудках, дня 5 липня ц. р., відбудеться заходом гонтового комітету виставкового в Народному Домі (в 12 год. в полудне) відкриттям вистави українського домашнього промислу, як ужиткового так і декоративного, рудецького повіту, а з поза нього буде репрезентоване на виставі «Гуцульське Мистецтво» з Косова, пасічнічі вироби «Сільського Світа» зі Львова. Вистава кінчиться 7 липня. Вступ для селян 20 сот., для інтелігенції 50 сотиків. Завданням вистави дати наглядний образ нашої творчої промислової праці і краси, зродженої з самого народного духа, так говорить у плякаті, що заповідає виставу. За виставковий комітет підписані: о. С. Кульчицький, А. Гап'як, М. Маринякова і М. Стрільчикова.

Газета «Діло» – Львів. 17.06.1927. – Ч. 132.

Гарний почин.

Вистава народного домашнього промислу в Рудках

Ще дня 3 минулого місяця відбулося врочисте відкриття вистави українського домашнього промислу в Рудках при співучасті від поручників наших центральних установ зі Львова і численної публіки (до три тисячі душ) з цілої околиці. Свято відкриття відбулося на естраді перед Народним Домом, по торжественній Службі Божій і відповідній промові ініціатора вистави о. Семена Кульчицького. Всі експонати розміщено в салях Народного Дому. Оглянуло їх за кілька днів кілька тисяч осіб, не тільки українців, але й поляків та жиждів, що захоплювалися великим багатством і красою нашого домашнього промислу.

Ця вистава дала доказ, як умілою рукою можна навіть серед скромних обставин доклати великого діла, а з другої сторони вона виявила, які великі скарби криє в собі наше народне мистецтво в кожному повіті. Вистава перейшла просто всі сподівання нашого рудецького громадянства. Своїм смаком, добром, артистичною вартістю і різноманітністю (як на місцеві обставини) робила вона помітне враження на всіх звиджуючих її. І дійсно було чим любовуватися.

Експонати були поділені на такі групи:

I саля:

а) селянське мистецтво, яке педставляло гарні обруси, сорочки, фартушки. Взірці найкращі з різних околиць рудецького повіту.

б) в тій самій салі взірці виробів ремісничих, як шевські, столярські і ткацькі.

II саля:

в) чудові взірці ручних робіт з українською орнаментикою, як обруси, манати, килими ручної роботи, капи на ліжка, подушки, рушники; все те робота повітової інтелігенції.

г) відділ церковної штуки, в тім артистично виготовлений образ Христа Спасителя і чотири прекрасні фелони, церковні обруси, стихарі і цвіти селянської роботи. Осібне місце заняли мистецькі

Виставка домашнього промислу в Рудках у Народному домі. Справа – о. Семен Кульчицький, з накидкою на руці – його донька Стефанія. Фото 1927 р. з архіву Кульчицьких.

вироби «Гуцульського Мистецтва» з Косова, яких красу подивлялися свої і чужі.

Вистава ця в наших невеселих рудецьких обставинах була нашими народними гордощами, бо наглядно свідчила про нашу народну культуру, про мистецьку душу нашого народу. І слід ствердити, що вистава вповні вдалася, як щодо внутрішньої важності, так і пропаганди української культури перед чужинцями і пошани для народного мистецтва у своїх.

Душею вистави був о. Семен Кульчицький, парох з Воцанець. Не жалкував ні труду ні коштів і йому передовсім треба завдячити той успіх, яким вистава тішилася. Признання за вложений труд і смак належить також паням Мариняковій з Подолець, Кульчицькій з Воцанець, Стрільчиковій з Рудок, Маковській з Комарна, Тисовій з Шоломинич, Конюшковій з Погорець, Соболевій і Кмітівній з Чайкович і Анні Стельмах з Угеречь Винявських.

В інтересі нашої народної культури й мистецького народного промислу належало б побажати, **щоб вистава домашнього промислу в Рудках була щасливим початком і приміром для інших повітів.** Може тоді тандитні фабричні вироби не випирали б так на наших селах народної ноші, різних селянських виробів і т. д.

При кінці зазначимо ще, що значну частку експонатів продано на місці, а до того одержано й немало замовлень. Зачуваємо, що виставочний комітет задумає оснувати кооперативу для продукції мистецьких ручних робіт, яка дала б нашому жіноцтву по селах безпечно поважне джерело доходу. Думка гарна, побажати б, щоб вона найскоріше здійснилася і найшла наслідувачів також по інших повітах.

Газета «Діло» – Львів. 07.08.1927. – Ч. 174.

**Подав Юрій Кульчицький,
внук о. Семена Кульчицького**

ЧОМУ УКРАЇНЕЦЬ МУСИТЬ БУТИ АБСТИНЕНТОМ?

(мовою оригіналу)

Великі, сильні держави ведуть боротьбу з алкоголізмом своїх горожан. Їхні державні мужі признають вправді, що з поступом тверезости зменшаться державні приходи з алкоголю, але ж вони знають, що ця, розмірно невелика втрата оплатиться на іншому полі. Тверезі громадяни стають зразковими робітниками й господарями, вони не розкидають свого майна, тільки його побільшують, а разом зі зростом приватного майна зростає державне. Твереза людина платить точно й совісно державні податки, ані собою, ані своїми дітьми вона не обтяжує державних установ, як от в'язниць, домів для божевільних та лічниць. Вона не поповнює злочинів, а духово здорова й сильна, живучи в добробуті, вона є вдоволена зі свого життя в державі та недоступна ворохобні й підшептам – словом вона є патріотом і добрим громадянином. Заробляючи з підприємств і інших джерел праці, які оподатковує держава, вона покриває брак, який в державному бюджеті повстав би, якби вона перестала пити, чи курити.

Знаючи це, великі державні мужі в сильних державах виступають з цілою рішучістю проти алкоголю. Так діялося в Америці, так є в Німеччині, в Чехії, де Масарик і Бенеш є абстинентами й подвижниками тверезости, так теж у всіх північних державах Європи, що ведуть перед у протиалкогольній боротьбі світу. І вождь польського народу Йосиф Пілсудський виступав проти алкоголізму польського громадянства та на кабінетному засіданні 6-го листопада 1930-го року сказав, що не боїться зменшення приходів з алкоголю, а волів би, щоб тверезість поширилася якнайбільше. Тому й не поділяє застережень міністра скарбу.

Стільки про державні народи. Що ж маємо казати й робити ми, недержавний нарід, перед яким важливі завдання на майбутнє, а який живе у важких-преважних обставинах?

Це ж сильні, здорові, добре відживлені та загосподаровані народи, самі господарі в своїй хаті. А наш нарід? Наймит, нищений голодом і лихоліттям, висмоктаний неволею, обезсилений невідрадною дійсністю. Чи справді в такому стані нам не слід бути якнайстрогішими абстинентами? Чи справді ми можемо й маємо безтурботно пити, курити й затроювати наше тіло і вбивати нашого духа? Чи ми маємо самі прикладати руки до нашого винищення й закріпощення? Маємо

ослаблювати нашу відпорність і життєздатність, нищити моральні сили? Чи справді ми можемо безжурно топити себе й наш нарід в отруті?

Ні, і ще раз ні! Ми, скоріше як інші народи, повинні отрястися з-під власти отруту, що задурманюють, обезсилюють і руйнують. Вимагає цього наше теперішнє життя й наше майбутнє. Наш нарід більше як кожний інший потерпів від війни. На його території шаліла роками війна, різні інвазії й вкінці революція відбувалася на його землях, на його духовому й фізичному організмі. На Великій Україні нищить його голод, важка рука москалів видавлює з нього останні соки-сили. В інших краях теж не медом його мастять, теж не молоком його поять. Якщо хоче він серед того вдержатися, пережити лихоліття, мусить бути сильний і здоровий, відпорний і сконсолідований. Але одурманюючі отрути ослаблюють, дегенерують і розбивають. Вони

Великодня антиалкогольна поштівка «Святкуймо без алкоголю!». Худ. Ю. Кирієнко. Накладом Українського протиалкогольного т-ва «Відродження», 1930-ті рр.

винищують нас тепер, а наших нащадків роблять слабими й хирлявими нездарами, без сили й волі.

От тому ми мусимо подбати про наше фізичне скріплення й піднесення, про віднову наших сил. Сьогоднішні часи вимагають людей сильних і здорових, над слабими історія переходить до денного порядку. І ми покидаємо пити й курити, бо це наш самооборонний засіб серед важких життєвих умовин.

Як вже сказано, інші народи мають власні держави, власні школи, варстати праці й заробітків. Але в нас цього нема. Ми самі в себе нуждарі. Проте ще нині серед кризи й лихоліття ми викидаємо 80 мільйонів на пиття й куріння. Село не має на сіль і на нафту, і тому дивно й чудно, відкіля воно бере тисячі на тютюн і горілку. Але видає їх. Віднімає дітям від уст, собі знімає з хребта, виносить з хати, а таки має. Чи ж в теперішніх часах, де так поширена пропаганда тверезості, ми одинокі маємо бути марнотратниками й покупцями отруту?!

Різні політичні напрямки мають за ціль виховати громадянство. Ми знаємо, як фашизм і комунізм дбають за своє громадянство. Вони стараються його виховати собі. Від найменшої дитини вони впоюють свої правди віри та роблять з людей фанатиків свого режіму. Вони дбають, щоб людина була міцна й непохитна, схожа радше на залізобетон, чи сталевий валець, як на людину. Щойно таку суцільну людину вони впрягають у свій державний апарат.

А над нами, українцями, чи хто-небудь працює? Чи кому-небудь залежить на тому, щоб ми були сильні, суцільні й сконсолідовані? Чи хто-небудь дбає за нашу моральну силу й фізичну досконалість? Не тільки, що ніхто цього не робить, але навпаки: всі хотіли б нас бачити якнайслабшими, якнайнужденнішими. Всім вигідно бачити нас розісвареними, розбитими, морально здеправованими й фізично здегенерованими. Чи в такому разі ми самі не маємо права, ба, святого обов'язку дбати про це? А що нас більше ослаблює й винищує як вживання отруту, що руйнують тіло й вбивають волю й духа людини? Направду, алкоголь і тютюн вороги наші тепер і загроза нашого майбутнього! І тому ми мусимо боротися з ними! Тільки повздержливість виховає в нас сильну волю, крицеві характери, залізне здоров'я й відпорність та збереже наше майно перед руїною.

Гляньмо на наш край, на наші села й міста. Невідрадні картини! Скільки людей, стільки партій і переконань. Доходить до того, що негоден ніколи підібрати виділу до товариств, чи зібрати

*Др. Софія Парфанович,
з 1929 р. голова Українського
протиалкогольного та протинікотинного
т-ва «Відродження».*

людей до праці. Для доброго діла нема згоди з партійними ворогами. Але в шинку й при чарці згода знаходиться. На жаль, цю згоду надто обильно запивають тільки в корчмах, бо хай з них вийдуть – поринають в питому нашу темряву, де зачинається лайка, роздор та бійка й взаємне самовинищування. Але ж, на правду, якби вони не були на підпитку, не прийшло б до тих лайок-бійок і шкідливих роздорів, які треба ладнати аж в корчмі під похміллям отрути. Тверезі, здорові уми не дали б себе баламутити нікому, а маючи свою вироблену думку й світогляд, не були б сліпим знаряддям в будь-яких руках. Наше розбиття й слабкість не дасться затроїти наркотиком як болючий зуб. Його треба на тверезо й радикально лікувати. А одним з головних ліків це тверезість, повздержність від вживання отруту, праця над собою, змагання за фізичну тугість і психічну відпорність та суцільність. Але їх не осягне затроєна, підхмелена людина, тільки твереза, здорова, ошадна й розумна. І от тому ми мусимо бути тверезі!

Тверезість повинна стати одною з головних тез нашого «вірую» під теперішню пору. Засіяти її та закріпити серед нашого народу завдання і програма Товариства «Відродження». Всіх людей доброї волі й сильної віри кличемо до себе!

*Др. Софія Парфанович
Часопис «Відродження». – Львів.
Жовтень 1936 р. Ч. 10, С. 137.*